

Bakgrunn for vedtak

Nedlegging av Bjørumdammen

Bærum kommune i Viken fylke

Norges
vassdrags- og
energidirektorat

Tiltakshaver	Statens vegvesen
Referanse	202007755-17
Dato	26.04.2023
Ansvarlig	Gry Berg
Saksbehandler	Kristin Haugen

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 22 95 95 95, Internett: www.nve.no
Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Abels gate 9
7030 TRONDHEIM

Region Nord
Kongens gate 52-54
Capitolgården
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B
6800 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Innhold

SAMMENDRAG	1
SØKNAD	2
HØRING OG BEHANDLING AV SØKNADEN	6
NVES VURDERING	11
NVES KONKLUSJON	15
FORHOLDET TIL ANNET LOVVERK	16
KONSEJONSVILKÅR FOR NEDLEGGING AV BJØRUMDAMMEN.....	17

Sammendrag

Statens vegvesen (SVV) søker om å legge ned Bjørumdammen i Isielva i Bærum kommune. Den tilfredsstiller ikke dagens krav til stabilitet etter damsikkerhetsforskriften, og det vil derfor måtte gjøres betydelige utbedringer om den skal bli stående. Demningen er bygget rundt 1855 og er brukt til sagbruksvirksomhet. Den har ikke vært i bruk siden 1964. Det er planlagt at sedimenterte masser graves ut og deretter at demningen fjernes i sin helhet. Elvebredden sikres med stein og revegeteres. Statsforvalteren har gitt dispensasjon for arbeider i Djupdalen og Kjaglidalen naturreservat.

NVE har mottatt uttalelser fra kommunen, fylkeskommunen, Statsforvalteren og flere lag og foreninger knyttet til historie, kulturminner og friluftsliv. Flere av høringspartene, som er opptatt av kulturminner og friluftsliv, er imot en nedlegging, fordi Bjørumdammen er en del av et kulturmiljø knyttet til Bjørumsaga, og har betydning for friluftslivsopplevelsen i Kjaglidalen. Det er også et ønske om å kunne krysse elveløpet på stedet. Brukerrådet for fisk i Bærum kommune og Statsforvalteren i Oslo og Viken er for tiltaket, da det fjerner et vandringshinder og øker anadrom strekning i Isielva med 9 km.

Utgangspunktet i vannressursloven er at vassdragsanlegg som ikke er i bruk og ikke ønskes vedlikeholdt skal fjernes i sin helhet. Dette gjelder selv om allmenne interesser blir negativt berørt. Det eneste reelle alternativet til nedlegging er at noen andre tar over dammen og oppgraderer den etter gjeldende sikkerhetskrav. Ingen har meldt interesse for å ta over Bjørumdammen. Der kultur- og miljøinteressene er svært store, kan nedlegging nektes. NVE finner ikke at Bjørumdammen som kulturminne har så stor verdi at unntaket kommer til anvendelse i denne saken. NVE vurderer at fordelen ved å fjerne anlegget som vandringshinder for anadrom fisk er stor. Dokumentasjon av Bjørumdammen og kulturmiljøet den er en del av og istandsetting av elveløpet er viktige avbøtende tiltak.

Etter NVEs syn er nedlegging av et vassdragsanlegg ikke å regne som et nytt anlegg. Etter NVEs vurdering vil hensynet til kulturminner, landskap og friluftsliv i noen grad påvirkes ved nedlegging av Bjørumdammen. Samtidig vurderer NVE at fordelen av tiltaket for laks og sjørret styrker deler av vernegrunnlaget for Sandvikvassdraget. Ulempene tiltaket medfører er ikke av vesentlig betydning for vernegrunnlaget for Oslomarkvassdragene, og tiltaket kan dermed tillates i tråd med regelen i vannressursloven § 41.

Etter en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene mener NVE at det ikke foreligger særlige grunner til ikke å legge ned Bjørumdammen. NVE gir Statens vegvesen tillatelse etter vannressursloven § 8 til nedlegging av Bjørumdammen, jf. vannressursloven § 41. Tillatelsen gis på nærmere fastsatte vilkår.

Søknad

NVE har mottatt følgende søknad fra Statens vegvesen, datert 15.9.2021:

«Statens Vegvesen, Drift og vedlikehold, Drift øst 2 ønsker å legge ned Bjørumdammen i Isielva i Bærum kommune i Viken fylke, og søker herved om tillatelse etter vannressursloven, jf. §§ 8 og 41, om tillatelse til å legge ned Bjørumdammen.»

Hoveddata for nedlegging av Bjørumdammen

TILSIG		Hovedalternativ
Nedbørfelt	km ²	33,6
Spesifikk avrenning	l/(s·km ²)	19,91
Middelvannføring	m ³ /s	0,67
MAGASIN		
Magasinvolum	m ³	ca. 400
HRV	moh.	ca. 87,5
LRV	moh.	-

Om søker

Søker er Statens Vegvesen, Drift og vedlikehold, Drift øst 2 (SVV). SVV har ervervet grunn i forbindelse med bygging av ny E16 på stedet, og fått eierskap til grunnen der den vestlige delen av Bjørumdammen står. Det er avklart med grunneier på østsiden av elva, Erling Enger, at det søkes om å rive demningen.

Beskrivelse av området

Bjørumdammen ble bygget om lag 1855 i forbindelse med Bjørumsaga. Den er en om lag 5,2 meter høy og 27 meter lang steinmurt demning i konsekvensklasse 1 etter damsikkerhetsforskriften. Magasinet er fylt med løsmasser og vandedybden er om lag 0,5 meter, se figur 1. Demningen ligger i Isielva i Kjaglidalen i Bærum kommune. Den utgjør i dag vandringshinder for anadrom fisk.

E16 krysser over dalen i bru. Brufundamentene til dagens bru står om lag 70 meter nedenfor demningen. Langs vestsiden av elva går en skogsbilveg innover Kjaglidalen, og dette er et utgangspunkt for turer oppover langs Isielva mot Kjaglidalen. Kjaglidalen er den største forkastningsdalen i Oslomarka og byr på spennende geologi. Gunstig klima og næringsrik jord har lagt grunnlaget for en tett og frodig vegetasjon, med mye edelløvskog, og et rikt dyre- og fugleliv. Kjaglidalen er en del av Djupdalen og Kjaglidalen naturreservat, som har grense ved demningen.

Figur 1: Bjørumdammen sett nedenfra og fra oppstrøms side. (Foto fra søknaden.)

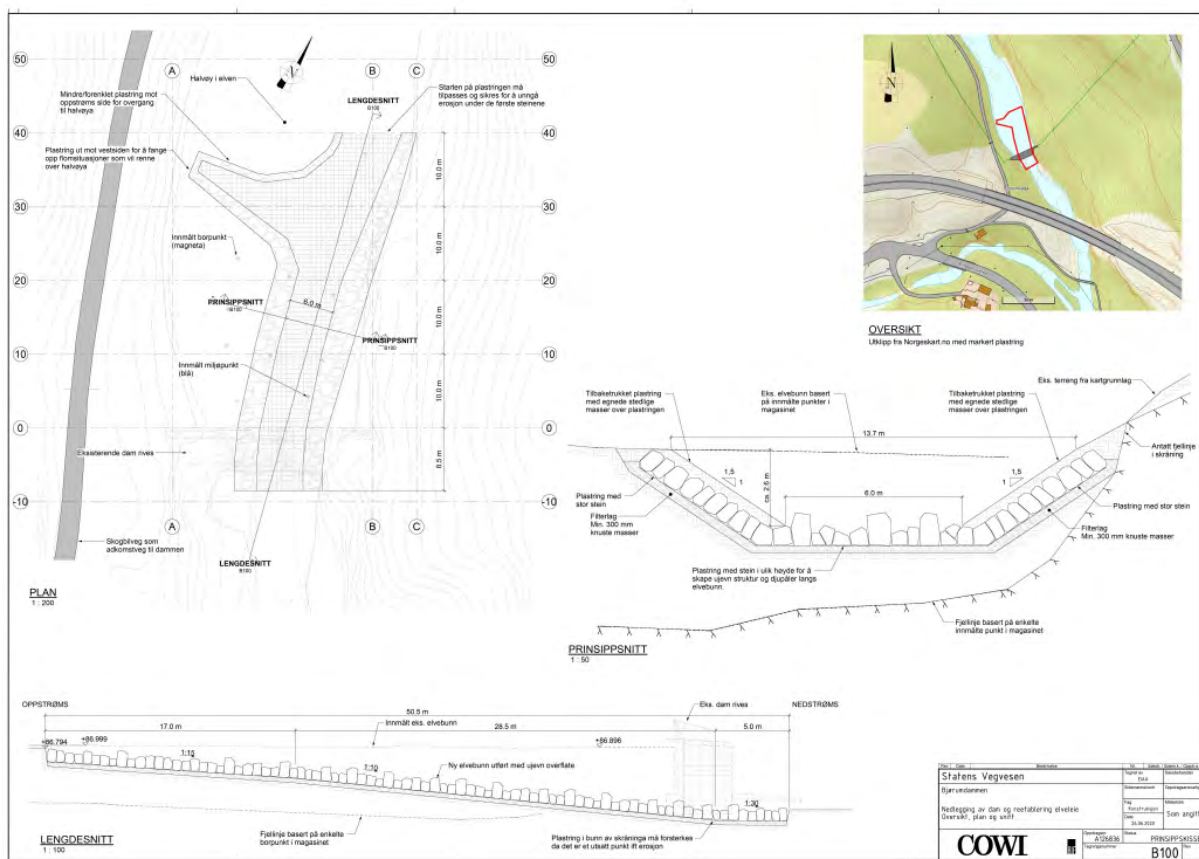
Teknisk plan

Nedleggingen innebærer utgraving av sedimenter fra magasinet, fjerning av demningen og etablering av nytt elveleie, inkludert erosjonssikring.

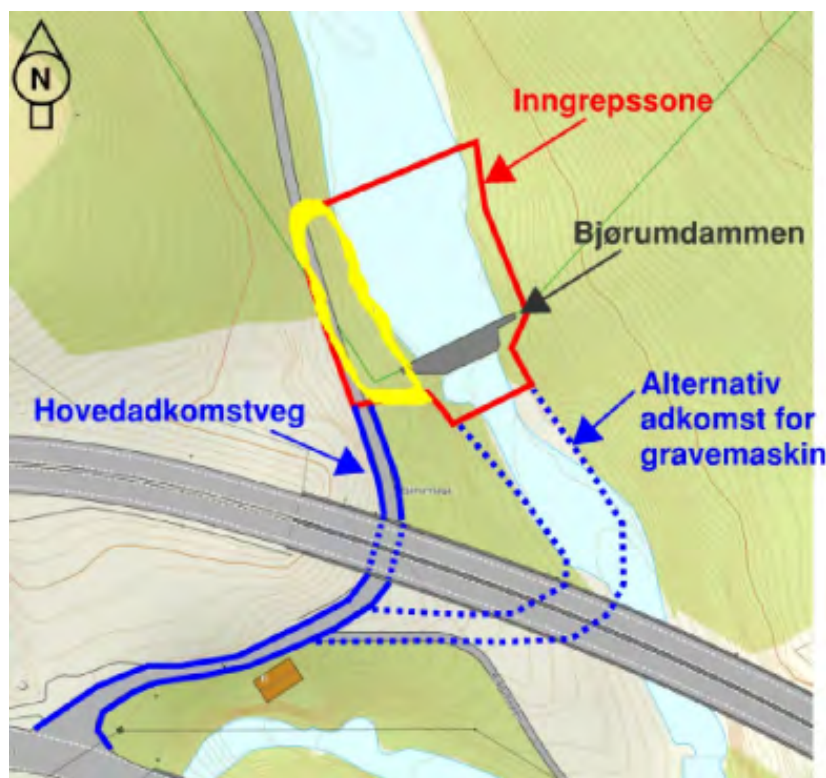
Sedimentene i magasinet oppstrøms demningen graves ut og håndteres i samsvar med gjeldende regelverk, sammen med drivgods som ligger i magasinet. Antatt volum sedimenter som skal graves ut av magasinet og fraktes vekk er på ca. 1700 m³. Det graves i magasinet uten å lede vannet i elva forbi, men det legges opp til at mest mulig av arbeidet gjøres på så lav vannføring som mulig. Under graving er det planlagt å gjøre tiltak for å redusere blakking av elva nedstrøms.

Nytt elveløp graves hovedsakelig ut på østsiden. I tillegg graves en kort kanal mot vestsiden av magasinet for å fange opp flomvann som kan komme over halvøya oppstrøms i en flomsituasjon, se figur 2. Betongen på damkonstruksjonen pigges vekk. Betongen er ifølge søker ikke forurenset, og kan gjenvinnes i prosjektet E16 Bjørum – Skaret. Armering og ståldeler i betongen tas ut og sendes til godkjent mottak. Steinmuren plukkes ned og kan benyttes i ny plastring. Treverk, dvs. luke i damvegg og tømmerflåte under dammen, kan være impregnert med kreosot, og skal i så fall håndteres som farlig avfall. Antatt volum betong er 206 m³. Antatt volum steinmur er 221 m³, med stein i varierende størrelser.

Det planlegges med plastring for å erosjonssikre det nye elveleiet, og å legge stedlige vekstmasser over plastringen for å legge til rette for ny kantvegetasjon. Vestre side av magasinet, foruten kanalen nedstrøms halvøya, vil stå urørt, og vil få naturlig revegetering. Anleggsarbeidene kan føre til økt partikkelkonsentrasjon i elva og dermed påvirkning på vannmiljøet i vassdraget, de er derfor planlagt lagt til tidsrommet 15. juni til 30. september. Dette for å minimere risikoen for påvirkning på fisk i vassdraget. Veien i Kjaglidalen er planlagt som hovedadkomst, se figur 3. Det må etableres en veg ned til elva fra denne for å kunne grave ut sedimentene og ta ned dammen, og i området merket gult i figur 3, må kantvegetasjon fjernes. I tillegg er adkomst til dammen og området som skal settes i stand planlagt via etablert anleggsvei for riving av brua og elveløpet nedstrøms dammen.

Figur 2: Plan, lengde- og tverrsnitt for ferdig anlegg. (Figur fra søknaden.)

Figur 3: Planlagt adkomst og inngrepssone. (Kart fra søknaden.)

Forholdet til offentlige planer

Kommuneplan

I kommuneplanens arealdel fra 2018 er området langs Isielva avsatt til arealformål naturområde, som ovenfor Bjørumdammen er båndlagt etter naturvernloven. Området har også hensynssoner for kulturmiljø og kulturlandskap og er omfattet av støysone vei. Området ligger innenfor markagrensen.

Verneplan for vassdrag

Isielva er en del av Sandvikvassdraget, som er en del Osloomarkvassdragene, som ble vernet gjennom verneplan I fra 1973. Grunnlaget for vernet er i hovedsak knyttet til vassdragenes betydning for friluftsliv og nærhet til befolkningstette områder, men også kulturminner og vassdragenes betydning for landskapet. I forarbeidene til verneplan I påpekes viktigheten for laksefisk som en del av vernegrunnlaget for Sandviksvassdraget.

Andre verneområder

Kjaglidalen fra dammen og oppover er vernet som naturreservat. Statsforvalteren i Oslo og Viken har gitt dispensasjon med vilkår fra verneforskriften for Djupdalen og Kjaglidalen naturreservat den 7.10.2020.

Markagrensen følger vestkanten av Isielva forbi Bjørumdammen og krysser elva ca. 50 meter nedstrøms demningen. Markaloven gjelder for tiltaket.

Høring og behandling av søknaden

Søknaden er behandlet etter reglene i kapittel 3 i vannressursloven. Den er kunngjort og lagt ut til offentlig ettersyn. I tillegg har søknaden vært sendt lokale myndigheter og interesseorganisasjoner, samt berørte parter for uttalelse. NVE var på befaring i området den 21.4.2022, sammen med representanter for søker (Statens vegvesen), Bærum kommune, Statsforvalteren i Oslo og Viken, Bærum historielag, Brukerrådet for fisk i Bærum kommune, DNT Bærum turlag og Bærum elveforum. Høringsuttalelsene har vært forelagt søkeren for kommentar.

Uttalelsene er oppsummert av NVE. Fullstendige uttalelser er tilgjengelige på NVEs hjemmesider eller via offentlig postjournal. NVE har mottatt følgende uttalelser til søknaden:

Bærum kommune uttaler i brev av **1.12.2021** at det vil være en stor fordel at vassdraget åpnes for laks- og sjørret. De mener at nedlegging av dammen og gjenetablering av et naturlig elveløp er i tråd med målet om å tilstrebe en naturtilstand iht. vannforskriften og gir mulighet for uhindret oppgang og utvandring av anadrom fisk ved riktige vannivåer. De påpeker at arbeidene må gjøres på tidspunkter som i minst mulig grad forstyrrer fiskevandringene både oppover (gytefisk) og nedover (smolt) og at steinarbeider må tilpasses og fremtre som naturlige i elvemiljøet. De uttaler at arbeidet med å tømme dammen for sedimenter må gjøres før dammen fjernes for å redusere risikoen for ukontrollert massetransport og nedslamming nedstrøms i vassdraget. Dersom det ikke gis konsesjon til nedlegging av dammen uttaler de at det må stilles krav til å etablere en regulerbar biopassasje (fisketrapp) som bl.a. muliggjør oppgang og utvandring av anadrom fisk ved en rehabilitering. Bærum kommune opplyser at det er gjort en intern avveining mellom interessekonfliktene der naturverdiene denne gangen har trumfet kulturverdiene. De uttaler at det må vises hensyn til kulturmiljøet ved ev. nedlegging av dammen. Kulturvern har for øvrig ingen merknader.

Bærum kommune v/Brukerrådet for fisk uttaler **30.11.2021** at det vil være en stor fordel at vassdraget fra Bjørumdammen og opp til Kneikfoss, om lag 9 km, blir tilgjengelig for naturlig produksjon av laks og sjørret. De mener at dette er i tråd med målene i vannforskriften. Dersom det ikke gis konsesjon til nedlegging, mener de det må stilles krav om etablering av fiskepassasje ved rehabilitering av demningen. De mener også at det må tas hensyn til kulturmiljøet ved en ev. nedlegging. De mener at det bør stilles følgende betingelser til gjennomføringen:

- Arbeidene må gjøres på tidspunkter som i minst mulig grad forstyrrer fiskevandringene både oppover(gytefisk) og nedover(smolt).
- Alle steinarbeider må tilpasses, og fremtre som naturlige i elvemiljøet.
- Arbeidene må planlegges med og gjennomføres av entreprenør med dokumentert kompetanse på slike våte arbeider i elv.
- Arbeidet med å tømme dammen for sedimenter må gjøres før dammen fjernes, dette for å redusere risikoen for ukontrollert massetransport nedstrøms ved flomhendelser i anleggsperioden.

Viken fylkeskommune fraråder i brev av **1.12.2021** at dammen rives, da den har lokal kunnskaps- og opplevelsverdi knyttet til sagbrukshistorien i området. De skriver: *«I tillegg til dammen var det sagbruksbygning, bolig, fjøs og stall på stedet. Bygningene har forfalt i årenes løp og er nå revet, det er bare dammen igjen som gir informasjon om den tidligere driften. Bjørumdammen er representativ for epoken med vassdrevne sagbruk etablert i tida før damsagene overtok, men etter at sagbruksprivilegiene var lempet.»* De viser til at Bjørumdammen og et teinested like nedenfor fossen er avmerket som kulturmiljø i kommunens kulturminneplan, og i tillegg ligger innenfor det prioriterte kulturmiljøet Tanum kirkeveier. Kulturmiljøet knyttet til dammen og teinestedet omfattes videre av det viktige kulturlandskapet «Frogner/Tandbergjordene». (jf. kommunens kulturminneplan). Deler av dammen omfattes av hensynssone kulturmiljø i kommuneplanens arealdel, hvor det iht.

bestemmelsene § 36 skal legges særlig vekt på å ivareta kulturmiljøenes særpreg. Demningen er også et landskapselement i et mye brukt turområde. Dersom det likevel gis konsesjon til riving, mener fylkeskommunen at det må utføres nødvendig fotodokumentasjon av dammen og anlegget før og under riving.

Sandviksvassdraget er det største og viktigste lakse- og sjørretvassdraget som renner ut i Indre Oslofjord. Vassdraget er sterkt påvirket av inngrep og forurensning, og de mener at det er positivt at tiltaket vil øke produksjonsområdene for fisk i elva. Av hensyn til forstyrrelser i gyteoppgang av laks og sjørret uttaler de at tiltaket ikke bør gjennomføres i perioden 1. oktober til og med 15. november. De er positive til de avbøtende tiltakene som er foreslått i søknaden, og anbefaler at disse gjennomføres.

Statsforvalteren i Oslo og Viken opplyser i sin uttalelse av **30.11.2021** at det er gitt dispensasjon for arbeider i Djupdalen og Kjaglidalen naturreservat. Statsforvalteren er positiv til fjerning av Bjørumdammen, da den ikke lenger er i bruk og i dag fungerer som vandringshinder for fisk. De ser på fjerning av Bjørumdammen som et restaureringstiltak som er positivt for å nå miljømålet for vannforekomsten. Sandviksvassdraget er det største og viktigste lakse- og sjørretvassdraget i Indre Oslofjord. Det er påvirket av mange fysiske inngrep og forurensning, og tiltaket vil øke naturlige produksjonsforhold i elva, noe som er viktig for å bevare bestandene av laks og sjørret. De minner om at laks er på norsk rødliste over truede arter i kategorien «nær truet». Videre skriver de: «Av hensyn til forstyrrelser i gyteoppgang av laks og sjørret bør ikke tiltaket gjennomføres i perioden 1. oktober til og med 15. november. I tillegg er vi positive til de avbøtende tiltakene som er foreslått i søknaden, og anbefaler at disse gjennomføres.» De minner om at grave- og mudrearbeidet i dammen er søknadspiktig etter forurensningsloven § 11.

Bærum Elveforum opplyser i sin uttalelse av **17.11.2021** om Bjørumdammens betydning som kulturminne. De mener at demningen bør settes i stand i stedet for å rives. Om kulturhistorien skriver de: «Bjørumdemningen ble bygget for 150 år siden for at man skulle få en dam der man kunne mellomlagre tømmeret før det ble saget på Bjørum sag. I Kjaglidalen var det en betydelig skogsdrift. Bosetterne i Kjaglidalen livnærte seg i betydelig grad på skogsdrift. Grunneierne fikk en stor del av inntekten sin fra trelastvirksomheten, der Bjørum sag var navet i omsetningen. Tømmeret ble fløtet i Isielva. For å få det til måtte man bygge demninger i Aurvann og Holmevann/Niskinnvann. Sjøprosenten i vassdraget er meget lav. Koordinert tapping av fløtningsvann fra disse to vannene var en forutsetning for at man skulle få tilstrekkelig vann i Isielva.»

Bærum Elveforum mener også at registreringen av naturmangfold er for dårlig, og at det med stor sannsynlighet finnes flere rødlistede arter i tilknytning til dammen. For oppgang av anadrom fisk mener de at det vil være enkelt å bygge en fisketrapp for å få fisk forbi demningen.

Asker og Bærum historielag uttaler i brev av **30.11.2021** at Bjørumsaga er et viktig kulturminne i denne delen av Bærum kommune og viser til SVVs ansvar som statlig forvaltningsorgan til å ivareta sektorens kulturminner. De viser til uttalelsen fra Bærum Elveforum for en detaljert gjennomgang av kulturhistorien. Historielaget mener at det må finnes alternativer til riving og nevner en rekke utviklingsmuligheter.

Skui Vel sier i sin uttalelse av **1.12.2021** at de er imot at Bjørumdammen fjernes. De mener at dammen bør restaureres og tas vare på av hensyn til kulturhistorie, natur, fiskeforvaltning, flomsikring og friluftsliv. Deres konklusjon er at Statens vegvesen kan sette demningen i stand, sørge for oppgang av anadrom fisk via en fisketrapp og legge til rette for god informasjon om kulturhistorien knyttet til Kjaglisamfunnet med skogsdrift og tømmerfløting. De påpeker også at dammens vannspeil er viktig for insektlivet og at dammens funksjon som vandringshinder hindrer spredning av smittsomme sykdommer for fisk. De mener også at Bjørumdammen har en flomdempende effekt og samler opp dødt trevirke som kan gjøre skade lenger ned i vassdraget. De ønsker at Bjørumdammen skal bestå, og at det etableres en gangpassasje over demningen, som kan gi økte muligheter for friluftslivet.

Bærum Turlag opplyser i sin uttalelse av **30.11.2021** om at demningen ligger i et område med merkede og umerkede stier. De uttaler at en nedlegging vil redusere rekreasjons- og opplevelsesverdien for turgåere i området fordi kulturminner og kulturmiljøer har betydning for rekreasjon. De ønsker derfor ikke at det gis tillatelse til nedleggelse. De viser til SVVs ansvar for å ivareta kulturminner i deres besittelse og viser til at staten kan frede nyere tids kulturminner. De mener at demningen etter rehabilitering kan utnyttes til å lage bro over elva, og at dammen som vandringshinder kan løses med en fisketrapp.

Søkers kommentarer til uttalelsene

«Viken Fylkeskommune

Statens vegvesen tar uttalelsen til orientering. Statens vegvesen bemerker seg at Bærum kommune i sin uttalelse selv har utført en vurdering av kulturminneverdien og naturverdiene, og at deres avveining av ulike hensyn og verdier, konkluderte med at kulturarv i dette tilfelle ikke ble prioritert. Det er ønskelig å opptre hensynsfullt ovenfor området i gjennomføringen av selve fjerningen av vassdragsinngrepet. Statens vegvesen ønsker en god dialog med Viken Fylkeskommune videre i prosessen med planlegging av arbeidene og utførelsen. Det vil være viktig for å sikre god og riktig fotodokumentasjon av kulturmiljøet knyttet til dammen. Statens vegvesen legger til grunn at NVE er godt kjent med egne verneplaner og hensyn for å ivareta dammer som kulturminne ref. NVEs rapport «Dammer som kulturminner» (2013) og at kulturminnehensyn vektes i vurderingen av konsesjonssøknaden. Statens vegvesen skal i samarbeid med kulturminneforvaltningen utarbeide og sette opp en informasjonsplakat for å videreføre kunnskapen om dammen og dens funksjon selv etter at damkonstruksjonen er revet og elveløpet restaurert.

Bærum kommune

Statens vegvesen tar uttalelsen til orientering. Statens vegvesen bemerker seg at Bærum kommune selv har gjort en intern avveining mellom interessekonflikten mellom naturverdiene og kulturverdiene – og at i dette tilfelle vil naturverdiene veie tyngst. Dette betyr at Bærum kommune selv velger å se bort fra hensynssonen knyttet til kulturmiljøet i kommunedelplanen for området. Statens vegvesen ønsker en god dialog med Bærum kommune videre i prosessen med planlegging av arbeidene og utførelsen. Det vil være viktig for å sikre god og riktig fotodokumentasjon av kulturmiljøet knyttet til dammen. Samt vil en god dialog med Bærum kommune være avgjørende for et best mulig resultat på restaureringen av elveløpet. Statens vegvesen skal i samarbeid med kulturminneforvaltningen utarbeide og sette opp en informasjonsplakat for å videreføre kunnskapen om dammen og dens funksjon selv etter at damkonstruksjonen er revet og elveløpet restaurert.

Statsforvalteren i Oslo og Viken

Statens vegvesen tar uttalelsen til orientering.

Bærum Elveforum

Statens vegvesen tar uttalelsen til orientering. Statens vegvesen viser til uttalelsene fra lokal - og regional kulturminneforvaltning. Bærum kommune har i sin egen vurdering og deres avveining mellom ulike hensyn og verdier konkluderer med at kulturarv i dette tilfelle ikke ble prioritert. Vi viser også til uttalelse fra Viken Fylkeskommune, deres verdivurdering, og at selv om de anbefaler bevaring, ikke vil motsette seg rivning. Bærum Elveforum etterspør i uttalelsen spesielt omtale om trollbærmåler. Statens vegvesen viser til Biofokus sin undersøkelse av forekomsten av trollbærmåler i Kjaglidalen i Bærum kommune, gjennomført i 2020. I rapporten

konkluderer Biofokus med at det er mye som tyder på at trollbærmåler ikke lenger forekommer i Kjaglidalen. Ref. Lønnve, O. J. 2021. Inventering etter trollbærmåler *Baptria tibiale* i Kjaglidalen, Bærum kommune 2020. BioFokus-notat 2021-11. Stiftelsen BioFokus. Oslo. Statens vegvesen skal i samarbeid med kulturminneforvaltningen utarbeide og sette opp en informasjonsplakat for å videreføre kunnskapen om dammen og dens funksjon selv etter at damkonstruksjonen er revet og elveløpet restaurert.

Brukerrådet for fisk v/Bærum kommune

Statens vegvesen er kjent med Brukerrådet for fisk tidlige forslag til å fjerne eksisterende dam og ønsket om å erstatte den med en annen konstruksjon. Brukerrådet sitt innspill var også bidragsytende til at Statens vegvesen startet en nærmere vurdering av damkonstruksjonen. I søknaden er det skissert en løsning for nedlegging og fjerning av damkonstruksjonen som skal bidra til å minimere belastningen på resten av vassdraget nedstrøms. Statens vegvesen har identifisert utfordringen med sedimentene som har bygget seg opp i dammen. Sedimentene må så langt det er mulig fjernes før selve rivningen av damkonstruksjonen utføres. For å begrense partikkelbelastningen og mulige skadevirkninger på produksjonen av laks og sjørret har Statens vegvesen foreslått å gjennomføre riveprosessen i sommerhalvåret og innenfor den avgrensningen som er gitt for arbeid i og nært vassdrag i prosjekt E16 Bjørum – Skaret. Statens vegvesen er kjent med utfordringene som tilbakeføring av vassdraget etter avslutning av forrige delstrekning. Den gang ble det brukt mange forsøk på å få gjennomført restaureringen riktig, men etter mye arbeid ble sluttresultatet bra. Før oppstart av E16 Bjørum – Skaret har den tidligere restaurerte strekningen ved flere anledninger blitt trukket frem som et svært godt gyteområde. Etter utfordringene fra forrige delstrekning har det blitt opprettet et godt samarbeid med fiskeforvalter i Bærum kommune og videre Brukerrådet for fisk. Gjennom dette samarbeidet har kommunen og lokalkjente gitt prosjektet uvurderlig lokalkunnskap. Dette samarbeidet vil også spille en viktig rolle i detaljplanleggingen av rivearbeidet og reetableringen av elveløpet.

Asker og Bærum historielag

Statens vegvesen tar uttalelsen til orientering. Statens vegvesen viser til uttalelsene fra lokal - og regional kulturminneforvaltning. Bærum kommune har i sin egen vurdering og deres avveining mellom ulike hensyn og verdier konkluderer med at kulturarv i dette tilfelle ikke ble prioritert. Vi viser også til uttalelse fra Viken Fylkeskommune, deres verdivurdering, og at selv om de anbefaler bevaring, ikke vil motsette seg rivning. Statens vegvesen legger til grunn at NVE er godt kjent med eget sektoransvar og verneplaner for å ivareta dammer som kulturminne ref. NVEs rapport «Dammer som kulturminner» (2013) og at kulturminnehensyn vektet i vurderingen av konsesjonssøknaden. Statens vegvesen skal i samarbeid med kulturminneforvaltningen utarbeide og sette opp en informasjonsplakat for å videreføre kunnskapen om dammen og dens funksjon selv etter at damkonstruksjonen er revet og elveløpet restaurert.

Skui Vel

Statens vegvesen tar uttalelsen til orientering. Statens vegvesen viser til uttalelsene fra lokal - og regional kulturminneforvaltning. Bærum kommune har i sin egen vurdering og deres avveining mellom ulike hensyn og verdier konkludert med at kulturarv i dette tilfelle ikke ble prioritert. Vi viser også til uttalelse fra Viken Fylkeskommune, deres verdivurdering, og at selv om de anbefaler bevaring, ikke vil motsette seg rivning. Statens vegvesen skal i samarbeid med kulturminneforvaltningen utarbeide og sette opp en informasjonsplakat for å videreføre

kunnskapen om dammen og dens funksjon selv etter at damkonstruksjonen er revet og elveløpet restaurert.

DNT Bærum turlag

Statens vegvesen tar uttalelsen til orientering. Statens vegvesen viser til uttalelsene fra lokal - og regional kulturminneforvaltning. Bærum kommune har i sin egen vurdering og deres avveining mellom ulike hensyn og verdier konkluderer med at kulturarv i dette tilfelle ikke ble prioritert. Vi viser også til uttalelse fra Viken Fylkeskommune, deres verdivurdering, og at selv om de anbefaler bevaring, ikke vil motsette seg rivning. Statens vegvesen legger til grunn at NVE er godt kjent med eget sektoransvar og verneplaner for å ivareta dammer som kulturminne ref. NVEs rapport «Dammer som kulturminner» (2013) og at kulturminnehensyn vektet i vurderingen av konsesjonssøknaden. Statens vegvesen skal i samarbeid med kulturminneforvaltningen utarbeide og sette opp en informasjonsplakat for å videreføre kunnskapen om dammen og dens funksjon selv etter at damkonstruksjonen er revet og elveløpet restaurert.»

Tilleggsopplysninger

Etter befaringen kom det inn to uttalelser med tilleggsopplysninger.

Asker og Bærum historielag uttaler i brev av **3.5.2022** at de står ved tidligere uttalelse og mener at dette viktige kulturminnet ved inngangen til marka må bevares for etterslekten. Dersom demningen likevel fjernes mener de at det bør settes igjen deler av steindemningen på begge sider for å vise hvor den har stått. De skriver: «*Dette sammen med et større informasjonsskilt som forteller om hele anlegget slik det var og fungerte, vil gi uvurderlig informasjon til publikum, så vel store som små ved inngangen til Kjaglidalen naturreservat. Dette burde være rimelig å få til og også gjennomførbart. Vi mener dette bør være et minimumstiltak.*»

Brukerrådet for fisk i Bærum kommune opplyser i sin tilleggsuttalelse av **6.5.2022** om at bekjempelse av *Gyrodactylus salaris* i Drammensregionen vil starte i 2025 og gjenoppbygging av fiskestammer vil skje fra 2027. Dersom behandlingen fører frem, vil behovet for fiskesperre i Isielva for å hindre spredning av sykdom falle bort. Om etablering av nytt elveløp uttaler de: «*Når det gjelder opparbeiding av nytt elveløp både i nåværende anleggsområde og videre oppstrøms forbi der dammen i dag står. Er det helt avgjørende at både planlegging og gjennomføring utføres av fagfolk med den beste tenkelige erfaring, riktig utstyr og ekspertise. Vi i brukerrådet for fisk og Bærum kommune har erfaring med slike firmaer, og vil gjerne at disse benyttes. Dessverre er vår erfaring at de arbeidene som til nå er utført i elva eller i elvekantene gjennom hele arbeidet med bygging av hele E-16 fra Sandvika, ikke på noen måte er gjort tilfredsstillende. Ingen av de involverte entreprenører har vist særlig evne til å bygge varige konstruksjoner. Flere steder i alle de tre store delprosjektene har det vært nødvendig å leie inn eksternt firma for å rette opp feil. Dette må vi for all del unngå oppe ved Bjørumdammen.*»

NVEs vurdering

Saksbehandling og lovhjemler

Som hovedregel skal vassdragsanlegg som ikke er i bruk og ikke ønskes vedlikeholdt fjernes i sin helhet og vassdraget tilbakeføres til slik det var før anlegget ble bygd, jf. vannressursloven § 41. Hvis nedlegging kan føre til påtakelig skade eller ulempe for allmenne interesser, kreves konsesjon etter § 8. § 41 sier at søknad om nedlegging skal innvilges om ikke særlige grunner taler imot, noe som i stor grad gir dameier en rett til å legge ned vassdragsanlegget. I forarbeidene til vannressursloven står det om særlige grunner til å nekte nedlegging: *«I praksis vil det ikke være aktuelt å nekte konsesjon til nedlegging i andre sammenhenger enn i forbindelse med overføring av anlegget etter § 42, eller hvis anlegget blir fredet etter kulturminnevern, eventuelt som en del av et biotopvern etablert etter naturvernloven.»*

I NVEs behandling av saken har vi vurdert de konsekvensene en nedlegging av Bjørumdammen vil ha for allmenne interesser knyttet til vassdraget. Saken ble sendt på en bred offentlig høring og det har vært befaringsav områdene, hvor alle høringsparter var invitert.

Hydrologiske virkninger av tiltaket

Nedbørfeltet oppstrøms Bjørumdammen er på 33,6 km². Selve dammen har en lengde på 22 m og reguleringshøyden i dag er på ca. 0,5 meter. I perioder med lav vannstand og vannføring vil det ikke være overløp over dammen i dagens situasjon, men lekkasjer i dammen vil gi noe vannføring nedstrøms. Noen av høringspartene mener at Bjørumdammen er viktig for å hindre flomvannføringer i elveløpet nedstrøms. Dette er bl.a. begrunnet i at sjøprosenten i vassdraget er svært liten.

NVEs vurdering er at magasinet bak dammen har svært lite areal og volum, og i ubetydelig grad vil holde tilbake flomvannføringer. NVEs vurdering er at riving av Bjørumdammen ikke vil gi nevneverdig endring i de hydrologiske forholdene i Isielva.

Forholdet til naturmangfoldloven

Alle myndighetsinstanser som forvalter natur, eller som fatter beslutninger som har virkninger for naturen, plikter etter naturmangfoldloven § 7 å vurdere planlagte tiltak opp mot relevante bestemmelser i naturmangfoldloven. I NVEs vurdering av søknaden om nedlegging av Bjørumdammen legger vi til grunn prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 samt forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Kunnskapen om naturmangfoldet og effekter av eventuelle påvirkninger er basert på den informasjonen som er lagt fram i søknaden, miljørapport, høringsuttalelser, samt NVEs egne erfaringer. NVE har også gjort egne søk i tilgjengelige databaser som Naturbase og Artskart den 27.2.2023. Etter NVEs vurdering er det innhentet tilstrekkelig informasjon til å kunne fatte vedtak og for å vurdere tiltakets omfang og virkninger på det biologiske mangfoldet. Samlet sett mener NVE at sakens kunnskapsgrunnlag er godt nok utredet, jmfør naturmangfoldloven § 8.

Arter

I Kjaglidalen oppstrøms demningen er det registrert en rekke rødlistede arter. Disse vil ikke bli påvirket av tiltaket. I influensområdet til Bjørumdammen er det registrert laks (NT) og sjørret i elva nedstrøms demningen. Ved demningen er det registrert rødlistede fuglearter som grønnfink (VU), gulspurv (VU), vepsevåk (NT) og stær (NT). Pelsblæremose (VU) er funnet i kantvegetasjonen rett nedstrøms dammen. På halvøya det skal forbygges inntil er det registrert soppartene rynkeskinn (NT) og bruskkjuka (DD). Disse artene er ikke særlig tilknyttet elveløpet, men skog- og kulturlandskap. Fossekall er en vassdragstilknyttet art som er registrert i området. Det er funnet elvemusling (VU) på anadrom strekning i Lomma, som er en sideelv til Sandviksvassdraget. Dette antyder at det kan være potensial for elvemusling også i Isielva.

Demningen fungerer i dag som en fiskesperre og hindrer dermed spredning av sykdom på fisk. Flere av høringspartene mener at dette er en viktig funksjon ved demningen. Statsforvalteren er positiv til fjerning av demningen. De uttaler at Sandviksvassdraget er det største og viktigste lakse- og sjøørretvassdraget i Indre Oslofjord og er samtidig påvirket av mange fysiske inngrep og forurensning. De ser på fjerning av dammen som et restaureringstiltak som vil øke reproduksjonen av laks og sjøørret i vassdraget med 9 km lenger elvestrekning, noe som er viktig for å bevare bestandene av laks og sjøørret. Brukerrådet for fisk i Bærum kommune sier i sin uttalelse at de opprinnelig var imot fjerning av demningen fordi den hindrer spredning av sykdom på fisk, men at de nå ønsker demningen fjernet. I sin tilleggsuttalelse etter befaring sier de at behovet for fiskesperre uansett vil falle bort dersom behandling av Drammensvassdraget mot *Gyrodactylus salaris* blir vellykket. Statsforvalteren og fylkeskommunen opplyser om at tiltaket ikke bør gjennomføres i perioden 1. oktober til og med 15. november for å unngå å forstyrre gyteoppgangen for laks og sjøørret. De mener også at arbeidet med å tømme dammen for sedimenter må gjøres før dammen fjernes for å redusere risikoen for ukontrollert massetransport og nedslamming nedstrøms i vassdraget. SVV skriver i søknaden at anleggsarbeidene skal legges til tidsrommet 15. juni til 30. september for å minimere risikoen for påvirkning på fisk i vassdraget.

NVE er enig med flere høringsparter i at fjerning av Bjørumdammen, som vandringshinder for fisk, er en stor fordel ved tiltaket. Andre høringsparter mener at dette i stedet kan løses ved å anlegge fisketrapp. NVE vil minne om at hovedregelen er at vassdragsanlegg som ikke er i bruk skal legges ned. Vi mener at det er urimelig å pålegge en eier å opprettholde en demning, med mindre den har svært stor verdi for allmenne interesser. NVE mener at det ikke foreligger så store allmenne interesser tilknyttet biologisk mangfold at hovedregelen om at vassdragsanlegget skal fjernes kan fravikes i denne saken. Tidspunkt for gjennomføring av fjerning av sedimenter og riving er viktig for at tiltakene skal gi minst mulig negative virkninger. NVE kan sette vilkår med begrensninger for når på året tiltaket kan gjennomføres i en ev. tillatelse.

Området der det er registrert rynkeskinn og bruskkjuke ligger oppstrøms den planlagte inngrepssonen for forbygning av elva, og vil ikke bli berørt av anlegget. Pelsblæremose er funnet i anleggsområdet nedstrøms dammen. Tidligere funn viser at det er potensial for disse artene i skogen på stedet. Etter NVEs vurdering vil mesteparten av vegetasjonen i området ikke bli berørt av tiltaket og leveområdene for de fuktighetskrevene artene nær elva vil ivaretas selv om demningen fjernes. Elva er ikke undersøkt for elvemusling, men etter NVEs vurdering er det lite potensial for denne arten innenfor det begrensede anleggsområdet.

Naturtyper

Bjørumdammen danner søndre grense for Djupdalen og Kjaglidalen naturreservat. Statsforvalteren i Oslo og Viken har på vilkår gitt tiltaket dispensasjon fra verneforskriften for naturreservatet. I verneområdet er det kartlagt naturtyper etter NiN. Øst for dammen er det kartlagt kalklågurskog. Området oppstrøms dammen er kartlagt som flomskogsmark. Disse grenser mot elveløpet i vest, øst og sør, men blir i liten grad påvirket av tiltaket, da influensområdet i hovedsak vil ligge innenfor dagens vannspeil. Vest for elveløpet er det kartlagt høgstaudekog, som vil bli påvirket av anleggsarbeidene, da tilkomsten til dammen er planlagt helt sør i dette området. Området nord for dammen er i sin helhet kartlagt som naturtypen svært viktig gråor-heggeskog (verdi A) «*Bjørumsaga*» etter DN-håndbok 13. Anleggsarbeidene vil muligens omfatte den helt sørlige delen av dette området. Etter samme metode er det kartlagt en viktig edelløvsog (verdi B) «*Kjaglidalen sørøst*» fra demningen og sør- og østover. Den vestligste delen av denne naturtypen, rundt Isielva, blir påvirket av anleggsarbeidene ved riving av demningen og adkomst til demningen vestfra og nedenfra. Etter NVEs vurdering vil store deler av denne naturtypen bestå, kun små områder for adkomst til demningen og vassdraget vil bli berørt. NVE antar at så lenge deler av edelløvsog består, så vil inngrepsområdet revegeteres naturlig og på sikt ikke gi noen påvirkning av naturtypen.

Naturmangfoldloven

Nedlegging av Bjørumdammen vil etter NVEs mening ikke være i konflikt med forvaltningsmålet for naturtyper og økosystemer gitt i naturmangfoldloven § 4 eller forvaltningsmålet for arter i naturmangfoldloven § 5. NVE kan ikke se at det planlagte tiltaket vil øke den samlede belastningen på økosystemet i området, jamfør naturmangfoldloven § 10.

Noen av høringspartene uttrykker skepsis til hva som er kartlagt i forbindelse med konsesjonssøknaden. Etter NVEs vurdering er påvirkningen på naturmangfoldet ved fjerning av Bjørumdammen svært begrenset, og kravet til utredning står i forhold til potensialet for virkninger. Når det gjelder arten trollbærmåler (CR) er denne ifølge SVV særlig søkt etter av Biofokus i 2020, men ikke gjenfunnet. Etter NVEs vurdering foreligger det tilstrekkelig kunnskap om virkninger tiltaket kan ha på naturmiljøet, og NVE mener at naturmangfoldloven § 9 (føre-var-prinsippet) ikke skal tillegges særlig vekt. Avbøtende tiltak og utformingen av tiltaket vil spesifiseres nærmere i våre merknader til vilkår dersom det blir gitt konsesjon. Tiltakshaver vil da være den som bærer kostnadene av tiltakene, i tråd med naturmangfoldloven §§ 11-12.

Påvirkning på grunnvann og stabilitet

Bjørumdammen ligger i en forkastningssone med rombeporfyr i vest og skifrige bergarter i øst. Dammens fundament er delvis fjell og antatt delvis på løsmasser ved bunnen av dammen. Senkningen av vannspeilet i dammen antas å gi en lokal senkning av grunnvannsspeilet. Det er ingen registrerte grunnvannsbrønner som kan bli påvirket av tiltaket. Grunnvannsstrømningen kan bli påvirket, og det er viktig å fortsette eksisterende overvåking ved Isi avfallsdeponi for å oppdage eventuelle endringer. Redusert grunnvannstand ved elveløpet kan gi noe effekt på kantvegetasjon, men denne vil tilpasse seg de nye forholdene.

I søknaden står det at elva ligger rett nedenfor den kartlagte kvikkleiresonen «2367 Hvile», og at områdestabiliteten må vurderes i henhold til NVEs veileder 7/2014. Fjerning av dammen vil medføre en senkning i vannstanden i elva, og som følge av de permeable massene i området så vil det mest sannsynlig innebære en senkning av grunnvannstanden. En senkning av grunnvannstanden vil kunne påvirke kvikkleiresonen «2367 Hvile» negativt ifølge søknaden. Den planlagte erosjonssikringen av elvas sider og bunn i forbindelse med nedleggingen vil bidra til forbedring i forhold til dagens situasjon. Siden det er tvil hvorvidt tiltaket påvirker områdestabiliteten negativt eller ikke, settes tiltaket i konsekvensklasse 2, og det konkluderes i søknaden med at det må gjøres en nærmere vurdering av faren med hensyn til områdeskred. NVE setter som forutsetning at områdestabilitet vurderes og eventuelle avbøtende tiltak iverksettes før arbeidene med fjerning av sedimenter, vannspeil og Bjørumdammen kan settes i gang.

Landskap, friluftsliv og kulturminner

Dagens demning danner et vannspeil i inngangsporten til Kjaglidalen og naturreservatet der. Det er et område som er lett tilgjengelig og rikt på dyreliv og kulturhistorie. Bjørumdammen representerer flere hundre år med skogsdrift, fløting og bosetting på husmannsplassene i området, og er en del av et kulturmiljø som strekker seg over et større område. Flere av høringspartene omtaler viktigheten av å bevare demningen for å ta vare på siste synlige rest av kulturmiljøet ved Bjørumsaga og vannspeilets verdi for biologisk mangfold og naturopplevelse. Ifølge Viken fylkeskommune er det ønskelig å bevare demningen, fordi den har stor verdi lokalt. Demningen er også et landskapselement i et mye brukt turområde og har lokal kunnskaps- og opplevelsesverdi knyttet til sagbrukshistorien i området. Fylkeskommunen viser til kommunens temaplan for kulturminner der kulturmiljøet knyttet til Bjørumdammen og teinestedet nedstrøms også omfattes av det viktige kulturlandskapet «Frogner/Tandbergjordene». Asker og Bærum historielag ønsker at vannspeilet skal bestå. I tilleggssuttalelse etter befaring sier de at dersom demningen likevel må fjernes, så bør det settes igjen deler av steindemningen på begge sider av elveløpet for å vise hvor den har stått. De mener også at det bør etableres et større informasjonsskilt på stedet, som forteller om hele anlegget og hvordan det

fungerte. Bærum kommune mener at det bør tas hensyn til kulturmiljøet ved nedlegging av vassdragsanlegget. Brukerrådet for fisk mener også at steinarbeidene i elveløpet må tilpasses og fremtre som naturlige i elvemiljøet og at arbeidene må planlegges og gjennomføres av entreprenør med dokumentert kompetanse på arbeider i elv. Statens vegvesen sier i sin kommentar til høringsuttalelsene at de ønsker en god dialog med fylkeskommunen for å sikre god og riktig fotodokumentasjon knyttet til dammen. De vil i samarbeid med kulturminneforvaltningen utarbeide og sette opp en informasjonsplakat for å videreføre kunnskapen om dammen og dens funksjon etter at damkonstruksjonen er revet og elveløpet restaurert. De sier også at de vil ha godt samarbeid med Bærum kommune ved brukerrådet for fisk ved detaljplanleggingen for et best mulig resultat av restaureringen.

Etter NVEs vurdering er Bjørumdammen siste rest av det lokalt viktige kulturmiljøet Bjørumsaga. Demningen og vannspeilet danner også et landskapselement ved innfallsporten til Kjaglidalen. Dersom de gode kvalitetene ved dammen skal bestå, må demningen rehabiliteres. Etter NVEs vurdering vil en rehabilitering av demningen føre til en så stor endring at den ikke lenger vil ha verdi som kulturminne i seg selv. Utgangspunktet i vannressursloven er at vassdragsanlegg som ikke lenger er i bruk og vedlikeholdes skal fjernes i sin helhet, jf. vannressursloven § 41. Dette er for å unngå en forsøpling og unødvendig miljøvirkning i vassdragene. Eier har en del forpliktelser tilknyttet vassdragsanlegg, og det er direkte kostnader ved å eie en demning. Etter NVEs vurdering er ikke Bjørumdammen av så stor verdi for kulturminner og brukerinteresser at det kan pålegges dameier å la dammen bestå, og hovdregelen om fjerning av vassdragsanlegg kommer derfor til anvendelse. NVE mener at Bjørumdammen som kulturminne og del av et kulturmiljø må ivaretas gjennom dokumentasjon av dammen, kulturmiljøet og konstruksjonen før og under riving. Det er positivt at SVV vil samarbeide med kulturminnemyndighetene om dette og etablere et opplysningsskilt på stedet. NVE kan sette vilkår om slik dokumentasjon i en tillatelse. Utformingen av det restaurerte elveløpet, deponering av masser og istandsetting må godkjennes gjennom en detaljert plan for landskap og miljø.

Vannforskriften og sedimenter

Bjørumdammen ligger i vannforekomsten 008-90-R Kjaglielva med svært god økologisk tilstand, og dårlig kjemisk tilstand. Den kjemiske tilstanden skyldes funn av høye verdier av kvikksølv og perfluorerte stoffer i ørret i Isielva ved Bjørum. Registrerte påvirkninger er diffus avrenning fra hytter og nedlagte Isi industriområde. Ifølge søknaden er sedimentene i Bjørumdammen undersøkt for miljøgifter, og det konkluderes med at det er lite fare for at massene er forurensset. I Vann-Nett er det ikke foreslått tiltak for vannforekomsten. SVV og flere av høringspartene nevner utfordringen med sedimentene som ligger bak demningen. Det er enighet om at disse må fjernes før demningen kan rives. SVV skriver i søknaden at antatt volum sedimenter som skal graves ut av magasinet og fraktes vekk er på ca. 1700 m³. De vil grave i magasinet uten å lede vannet i elva forbi, men planlegger at mest mulig av arbeidet gjøres på så lav vannføring som mulig. Under graving er det planlagt å gjøre tiltak for å redusere blakking av elva nedstrøms.

Bjørumdammen utgjør i dag et kontinuitetsbrudd i vassdraget, og fjerning av demningen vil gi sedimenter, fisk og andre vannlevende organismer fri vandringsvei. NVE mener at dette er positivt for vannforekomsten, og at tiltaket ikke vil endre miljøtilstanden i vannforekomsten. NVE er enig i at sedimentene i magasinet kan utgjøre en fare for vannlevende organismer nedstrøms demningen, og de bør fjernes før demningen kan rives for å unngå ukontrollert erosjon i disse.

NVE gjør ved vurderingen av om konsesjon skal gis etter vannressursloven § 8 en vurdering av kravene i vannforskriften § 12 om ny aktivitet eller nye inngrep. NVE vurderer alle praktisk gjennomførbare tiltak som vil kunne redusere skadene og ulempene ved tiltaket og setter de vilkår til tillatelsen som anses egnet for å avbøte en negativ utvikling i vannforekomsten. NVE vurderer at samfunnsnyttien ved fjerning av dammen er større enn skadene og ulempene og at hensikten med inngrepet ikke kan oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre.

Vassdragsvern

Isielva er en del av Sandvikvassdraget, som er en del Osloomarkvassdragene, som ble vernet gjennom verneplan I fra 1973. Grunnlaget for vernet er i hovedsak knyttet til vassdragenes betydning for friluftsliv og nærhet til befolkningstette områder, men også kulturminner og vassdragenes betydning for landskapet. I forarbeidene til verneplan I påpekes viktigheten for laksefisk som en del av vernegrunnlaget for Sandvikvassdraget. Stortingets vedtak om vern av vassdrag er i hovedsak knyttet til kraftproduksjon, men skal også hindre forringelse av verneverdiene fra andre inngrep i og i tilknytning til vassdragene. Hensikten med vernet er å ivareta vassdragene som viktige elementer i norsk natur. Nye anlegg som har innvirkning på vernegrunnlaget, eller ny bruk av eksisterende anlegg, kan ikke tillates dersom vernegrunnlaget taler imot.

Etter NVEs syn er nedlegging av et vassdragsanlegg ikke å regne som et nytt anlegg, og utgangspunktet i vannressursloven er at vassdraget skal tilbakeføres til slik det var tidligere når anlegg ikke lenger er i bruk og holdes vedlike. Sikkerhet og miljø er viktige hensyn. For avgjørelser om tiltak i verna vassdrag skal det legges vesentlig vekt på hensynet til verneverdiene. Etter NVEs vurdering vil hensynet til kulturminner, landskap og friluftsliv i noen grad påvirkes ved nedlegging av Bjørumdammen. Samtidig vurderer NVE at fordelene av tiltaket for laks og sjørret styrker deler av vernegrunnlaget for Sandvikvassdraget. Ulempene tiltaket medfører er ikke av vesentlig betydning for vernegrunnlaget for Osloomarkvassdragene, og tiltaket kan dermed tillates i tråd med regelen i vannressursloven § 41. NVE kan sette som vilkår til en tillatelse at kulturminnet og kulturmiljøet Bjørumdammen er en del av skal dokumenteres.

Oppsummering

Hovedregelen i vannressursloven er at vassdragsanlegg som ikke er i bruk og ikke ønskes vedlikeholdt skal fjernes i sin helhet. Der kultur- og miljøverdiene er svært store, kan nedlegging nektes. NVE finner ikke at Bjørumdammen som kulturminne har så stor verdi at unntaket kommer til anvendelse i denne saken. NVE vurderer at fordelene ved å fjerne anlegget som vandringshinder for anadrom fisk er stor. Dokumentasjon av Bjørumdammen og kulturmiljøet den er en del av, og istandsetting av elveløpet er viktige avbøtende tiltak.

Etter NVEs syn er nedlegging av et vassdragsanlegg ikke å regne som et nytt anlegg, og utgangspunktet i vannressursloven er at vassdraget skal tilbakeføres til slik det var tidligere når anlegg ikke lenger er i bruk og holdes vedlike. Etter NVEs vurdering vil hensynet til kulturminner, landskap og friluftsliv i noen grad påvirkes ved nedlegging av Bjørumdammen. Samtidig vurderer NVE at fordelene av tiltaket for laks og sjørret styrker deler av vernegrunnlaget for Sandvikvassdraget. Ulempene tiltaket medfører er ikke av vesentlig betydning for vernegrunnlaget for Osloomarkvassdragene, og tiltaket kan dermed tillates i tråd med regelen i vannressursloven § 41.

NVEs konklusjon

Etter en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene mener NVE at det ikke foreligger særlige grunner til å ikke legge ned Bjørumdammen. NVE gir Statens vegvesen tillatelse etter vannressursloven § 8 til nedlegging av Bjørumdammen, jf. vannressursloven § 41. Tillatelsen gis på nærmere fastsatte vilkår.

Dette vedtaket gjelder kun tillatelse etter vannressursloven.

Forholdet til annet lovverk

Forholdet til plan- og bygningsloven

Forskrift om byggesak (byggsaksforskriften) gir saker som er underlagt konsesjonsbehandling etter vannressursloven fritak for byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven. Dette forutsetter at tiltaket ikke er i strid med kommuneplanens arealdel eller gjeldende reguleringsplaner. Forholdet til plan- og bygningsloven må avklares med kommunen før tiltaket kan iverksettes.

Forholdet til markaloven og verneforskriften

Bjørundammen ligger innenfor grensene til Marka, og er omfattet av markaloven. Den ligger også innenfor Djupdalen og Kjaglidalen naturreservat. Tiltaket må avklares mht. markaloven og verneforskriften.

Forholdet til forurensningsloven

Statsforvalteren i Oslo og Viken sier i sin uttalelse at grave- og mudrearbeidet som skal gjøres oppstrøms demningen kan medføre forurensning, og dermed er søknadspliktig etter forurensningsloven § 11. De gjør derfor tiltakshaver oppmerksom på at tiltaket må oversendes Statsforvalteren for en vurdering av om det er nødvendig med en tillatelse. Veiledning til regelverk og søknadskjema finnes på deres hjemmesider: <https://www.statsforvalteren.no/nb/oslo-og-viken/miljo-og-klima/forurensning/mudring-dumping-og-utfylling-i-sjo-og-vassdrag/>

Konsesjonsvilkår for nedlegging av Bjørumdammen

Det er gitt tillatelse til en fullstendig nedlegging av Bjørumdammen. Dette innebærer at demningen fjernes i sin helhet og at tiltakshaver ikke lenger har noe ansvar knyttet til dette vassdragsanlegg, etter at NVEs miljøtilsyn og damtilsyn har godkjent at arbeidet er fullført. Vilkårene som er beskrevet under gjelder derfor inntil anlegget er sluttført.

Tidsfrist for innsending av fremdriftsplan

Fremdriftsplan for nedlegging må sendes NVEs damtilsyn innen tre måneder fra vedtaksdato.

Konsesjonærs ansvar ved nedlegging

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og driften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.v.

Konsesjonen omfatter nedlegging av dammen, og alle nødvendige inngrep som følge av nedleggingen.

Det skal utarbeides en plan for gjennomføring av nedleggingen. Planen skal inneholde avbøtende tiltak av hensyn til landskap, rekreasjon, biologisk mangfold og kulturminner, jf. tabell under. Planen skal forelegges NVEs miljøtilsyn og godkjennes før arbeidet settes i gang.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Nedleggingen skal gjennomføres med minst mulig inngrep og det skal tilrettelegges for naturlig revegetering. Så langt det er mulig skal vassdraget tilbakeføres til forholdene slik de var før anlegget ble bygget.

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse av nedlegging som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest to år etter endt nedlegging.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

Nedenstående tabell søker å oppsummere føringer og krav som ligger til grunn for konsesjonen. Det kan likevel forekomme at det er gitt føringer andre steder i dokumentet som ikke har kommet med i tabellen. NVE presiserer at alle føringer og krav som er nevnt i dokumentet gjelder.

Dokumentasjon av kulturminner	Det skal utarbeides dokumentasjon av Bjørumdammen som kulturminne og en del av kulturmiljøet Bjørumsaga på minimum nivå 2 iht. NVEs dokumentasjonsstandard. Dokumentasjonsstandarden er lagt ved dette vedtaket og finnes i vedlegg 6.1. i NVE-rapport nr. 42/2019: http://publikasjoner.nve.no/rapport/2019/rapport2019_42.pdf
Områdestabilitet	Områdestabilitet skal vurderes og eventuelle avbøtende tiltak iverksettes før arbeidene med fjerning av sedimenter, vannspeil og Bjørumdammen kan settes i gang.
Demningen skal fjernes	Demningen skal fjernes fra damstedet i sin helhet. Det restaurerte elveløpet skal ha en mest mulig naturlig utforming, men ikke være til hinder for oppgang av anadrom fisk. Stein fra demningen skal om mulig gjenbrukes i prosjektet.
Tidspunkt for gjennomføring og rekkefølgebestemmelser	Anleggsarbeidene skal gjennomføres i perioden 15. juni til 30. september for ikke å forstyrre gyteoppgangen for laks og sjøørret. Sedimenter skal fjernes fra magasinet før demningen rives. Det skal etableres fangdam for sedimenter nedstrøms dersom arbeidene kan medføre blakking av vassdraget.
Felling av trær	Felling av trær og fjerning av vegetasjon skal begrenses til et minimum. Felte trestammer over 90 cm i omkrets bør ikke fjernes fra området.
Skilt for formidling av kulturhistorie	Plassering og utforming av skilt for formidling av områdets kulturhistorie skal godkjennes gjennom detaljplanen.

Det er angitt i tabellen hvorvidt det kan gjøres justeringer i forbindelse med detaljplanleggingen. Dersom det ikke er oppgitt spesielle føringer kan mindre endringer godkjennes av NVE som del av detaljplangodkjenningen. Dersom det er endringer, skal dette gå tydelig frem ved oversendelse av detaljplanene.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten

Automatisk fredete kulturminner

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes fylkeskommunens kulturminneforvaltning med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 annet ledd, jf. §§ 3 og 4.

Ferdsel m.v.

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning.

Varslingsplikt

Konsesjonæren plikter å varsle NVE om navne- og/eller adresseendringer. Ved eventuell overdragelse av anlegget skal NVE bli varslet om overdragelsen i forkant.

Kontroll med overholdelsen av vilkårene

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c. Vassdragsmyndigheten kan helt eller delvis inndra utbytte fra overtredelse jf. vannressursloven § 60b.

Med hilsen

Inga Nordberg
direktør

Gry Berg
seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner